

4. 2022

ФАХОВА

ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

*З Новим роком —
роком Перемоги та
Різдом Христовим!*

КВАЗІПРОФЕСІЙНА ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Ірина Упатова,
доктор пед. наук, професор,
в.о. завідувачки кафедри природничих дисциплін
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Анотація. Суть квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів полягає в реалізації елементів фахової діяльності, а саме: формування в них методичного досвіду, вдосконалення методичної майстерності під час самоосвіти, розвитку методичної активності, здійснення педагогічної рефлексії, реалізації професійної творчості, що відбувається під час аудиторної та позааудиторної роботи. Крім того, квазіпрофесійна дидактико-методична діяльність здобувачів вищої освіти є однією з умов формування основ професійного самовдосконалення та самореалізації майбутнього вчителя.

Abstract: The essence of quasi-professional didactic-methodical training of future teachers consists in the realization of the elements of professional activity, namely: the formation of their methodical experience, the improvement of methodical mastery during self-education, the development of methodical activity, the implementation of pedagogical reflection, the realization of professional creativity, which occurs during classroom and extra-auditory work.. In addition, quasi-professional didactic-methodical activity of higher education students is one of the conditions for forming the foundations of professional self-improvement and self-realization of the future teacher.

Проблема фахової підготовки майбутніх учителів в умовах реформування системи загальної середньої освіти, реалізації концепції «Нова українська школа» є дискусійною, недостатньо розробленою, тому стає особливо актуальною, оскільки нововведення вимагають серйозних змін, перш за все на рівні дидактико-методичної підготовки особистості вчителя, що забезпечується контекстним навчанням.

Контекстне навчання розглядається вченими як послідовне моделювання предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти, за якого відбувається включення змісту навчання в контекст розв'язання важливих завдань професійної діяльності, її предметного та соціального контекстів.

Актуальність проблеми квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів виражається виявленими суперечностями, що виникають, по-перше, між потребами суспільства в учителях, здатних до самоосвіти й самовиховання, саморозвитку й самовдосконалення,

і недостатнім рівнем забезпечення в педагогічних закладах вищої освіти відповідних для цього педагогічних умов; по-друге, між необхідністю професійного саморозвитку майбутніх учителів, що забезпечує їхню конкурентоспроможність та відсутністю науково обґрунтованої системи і програми професійного саморозвитку; по-третє, між об'єктивною потребою оновлення змісту вищої педагогічної освіти з урахуванням новітніх освітніх вимог та невідповідністю навчально-методичного забезпечення професійного саморозвитку майбутніх учителів, що існує в педагогічних закладах вищої освіти. Подолання зазначених суперечностей можливе за умов реалізації контекстного навчання, яке передбачає створення сприятливого фахового освітнього середовища та спрямування дидактико-методичної підготовки студентів у ньому на формування у майбутніх учителів умінь здійснювати квазіпрофесійну діяльність.

У статті контекстне навчання розглядаємо як професійно спрямовану навчальну діяльність майбутніх учителів, що вимагає від педагогічних

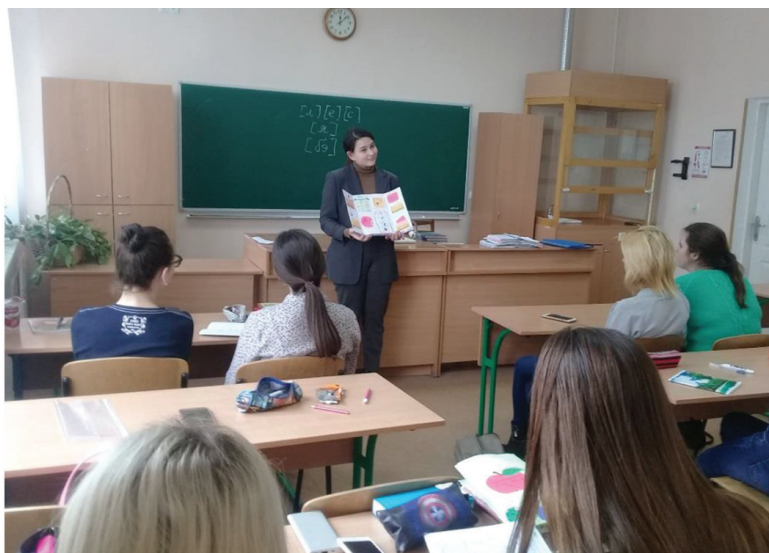
закладів вищої освіти реалізації квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки фахівців.

Суть квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів полягає в реалізації елементів фахової діяльності, а саме: формування в них методичного досвіду, вдосконалення методичної майстерності під час самоосвіти, розвитку методичної активності, здійснення педагогічної рефлексії, реалізації професійної творчості, що відбувається під час аудиторної та позааудиторної роботи. Крім того, квазіпрофесійна дидактико-методична діяльність здобувачів вищої освіти є однією з умов формування основ професійного самовдосконалення та самореалізації майбутнього вчителя.

Зазначимо, що квазіпрофесійна дидактико-методична діяльність є однією із форм контекстного (професійно спрямованого) навчання, коли за допомогою системи форм, методів і засобів навчання – традиційних (пасивних), активних та інтерактивних – моделюється зміст та формується цілісне розуміння майбутньої професійної діяльності майбутніх учителів.

Серед технологій, методів і прийомів, які є базовими для реалізації зазначеної інновації, слід зазначити такі: технологія випереджального навчання, технологія особистісно орієнтованого та диференційованого навчання, технологія поетапного формування інтелектуальних умінь (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація тощо), педагогічні ігри, активні та інтерактивні методи і прийоми, методи розвитку критичного мислення, ІКТ.

В основі інтерактивного едукативного процесу лежить творча взаємодія педагога зі студентами, яка є головною умовою формування в них творчого методичного мислення в процесі самостійної роботи, аудиторного навчання й передбачає використання активних та інтерактивних методів дидактико-методичної діяльності з актуальних проблем, серед яких: дидактичні ігри, рефлексія власної діяльності за результатами педагогічної практики в школі, «рефлексивні хвилинки», які реалізуються під час аудиторної та позааудиторної діяльності, діаграма Ішікави (діаграма «риб'ячої кістки» (Fishbone Diagram) або «причинно-наслідкова» діаграма, «діаграма Венна», «діамантова діаграма», яка допомагає створити ієрархію професійних цінностей, висловити

Методична скринька

Виконання методичних практико орієнтованих завдань

свою думку; «аркуш мети фахівця», «мозковий штурм», «ГРОНО», метод «ПРЕС», «сенкан», «кубування», «акваріум», «обери позицію», «читання (педагогічних ситуацій) із зупинками», «читання з позначками»; «обмін думками», «знаю, хочу дізнатися, дізнався», «тонкі і товсті питання» («однозначні» (фактичні) та розгорнуті, ґрунтовні відповіді); методичні дебати та турніри; групове (парне) моделювання та презентація знань різних типів тощо.

Розвиток методичної креативності відбувається через розробку й впровадження комплексу методів і форм методичної підготовки студентів, таких як рольові ігри, тренінги, педагогічні олімпіади, конкурси педагогічної майстерності, аукціони методичних ідей тощо.

Набуття студентами методичного досвіду впливає впровадження позааудиторних заходів методичного спрямування, зокрема «Панорама творчих методичних ідей», «Методичний тур-

Методичне портфоліо здобувача вищої освіти

нір», «Педагогічні роздуми», «Віртуальна подорож у педагогічне минуле» тощо.

Так, упровадження панорами творчих методичних ідей як творчої форми квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів дозволяє презентувати студентам свої методичні знахідки у вигляді фрагментів уроків і виховних заходів, апробованих ними під час педагогічної практики.

Методична доцільність «Панорами творчих методичних ідей» полягає в тому, що відбувався не тільки обмін уже наявним досвідом студентів, але й самореалізація, формування власної системи методичної діяльності.

Серед методів і прийомів, за допомогою яких формуються квазіпрофесійні вміння здійснювати рефлексію власної дидактико-методичної діяльності, слід зазначити такі, як здійснення аналізу і самоаналізу змісту методичних розробок уроків учителів та їх критичний аналіз, написання методичного есе «Моя методична майстерність», захист творчих методичних проєктів, «Дебрифінг» методом «Незакінчене речення», метод «Рефлексивний екран» («Який мій найбільший методичний успіх за семестр (навчальний рік)?», «Завдяки чому і як я зміг досягти методичного успіху?», «Які мої просування в методичних знан-

нях, уміннях?», «Що я зрозумів про своє методичне незнання?», «У чому полягають мої методичні труднощі? Як я їх долаю?» тощо.

Ефективними засобами реалізації зазначеної інновації, формування методичних навичок і вмінь майбутніх учителів є підручники, навчально-методичні посібники практичного спрямування, тексто-графічні (опорні схеми, таблиці) та дидактико-методичні матеріали, демонстраційні предмети і матеріали, інформаційні ресурси інтернету, технологічні карти уроків, періодичні видання, методичні розробки вчителів, аудіовізуальні засоби навчання (педагогічні кінофрагменти, відеотека уроків) тощо. Універсальним засобом методичної підготовки студентів залишається комп'ютер з його мультимедіа можливостями, що забезпечує інтерактивність процесу квазіпрофесійної дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів.

Таким чином, квазіпрофесійна дидактико-методична підготовка майбутніх учителів є основою для розвитку методичної майстерності та творчості педагога і передбачає здійснення педагогічної рефлексії, яка пов'язана з орієнтацією на саморозвиток і самовдосконалення особистості вчителя, що забезпечує прискорення його фахового становлення та самореалізації. Саме тому квазіпрофесійна дидактико-методична підготовка майбутніх учителів сприяє розв'язанню завдання сучасної системи вищої педагогічної освіти, яке полягає в орієнтації майбутнього вчителя на постійний саморозвиток і самовдосконалення, мотивуванні на професійні досягнення, життєві успіхи, до неперервної освіти надалі, створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу, організації творчої методичної діяльності на всіх етапах навчання, виявленні особистісних ресурсів для досягнення вершин у професійній педагогічній діяльності, яких можна досягти у фаховому освітньому середовищі.

Безумовно, професійна підготовка вчителя не закінчується в стінах педагогічного освітнього закладу. Навіть за умов ефективного функціонування фахового освітнього середовища педагогічного ЗВО вона продовжується протягом усього періоду його професійної діяльності.